

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

7. AVANÇANT TERRENY

L'ASSOCIACIÓ
DRETS SEXUALS
I REPRODUCTIUS

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

La reivindicació de l'avortament lliure i gratuït ha estat una de les grans batalles històriques dels feminismes. Aquesta reivindicació s'emmarca dins d'una lluita més àmplia per fer que els drets sexuals i reproductius de les persones, i en especial de les dones, siguin reals i efectius. D'aquesta manera, les vindicacions en relació a la sobirania corporal, l'autonomia sexual, la fi de l'opressió dels cossos, i la incorporació d'aquestes com a drets polítics i socials de les dones són arrelades al moviment feminista català des dels seus inicis.

Davant d'aquesta lluita incansable del moviment autoorganitzat feminista, que ha pres la forma de manifestacions, actes d'autoinculpació, campanyes, i altres formes de resistència, enfrontant-se constantment a l'oposició de l'extrema dreta i institucions patriarcal i grups fonamentalistes, finalment **s'aprova l'any 2010 la llei de salut sexual i reproductiva i de la interrupció voluntària de l'embaràs (Llei SSiR i de IVE)**¹.

Aquesta llei presenta un punt d'inflexió en la legislació espanyola en matèria dels drets sexuals

i reproductius. Té l'objectiu principal de garantir el dret a les dones a decidir lliurement sobre els seus cossos i assegurar l'accés a la informació i l'educació sexual. D'aquesta manera, aquesta llei va suposar uns avenços claus respecte els DSiR en el nostre territori, alguns dels quals destacats van ser:

- * **La interrupció voluntària de l'embaràs.** La llei permet la interrupció voluntària de l'embaràs fins a les 14 setmanes de gestació sense necessitat d'al·legar cap motiu específic i només per decisió de la dona. Més enllà de la setmana 14 ja es necessita autorització de professionals.
- * **Gratuïtat de la interrupció voluntària de l'embaràs.** La llei garanteix que la IVE ha de formar part de la cartera de servei de la sanitat pública i, per tant, ha de ser gratuïta i des de la xarxa pública s'ha de proveir d'informació, consell i accés a serveis de salut sexual i reproductiva de manera confidencial i sense discriminació.
- * **Educació i Informació Sexual.** Un altre

¹ Llei Orgànica 2/2010

Recordo molt la voluntat que hi havia sobretot de lluitar perquè les dones poguessin triar, és a dir, que no fos el farmacològic una obligació”

avenç crucial de la llei és el reconeixement de la necessitat de l'educació sexual integral. La llei estableix que les administracions públiques han de promoure l'educació sexual en els centres educatius per prevenir embarassos no desitjats i malalties de transmissió sexual. També es busca garantir que la població tingui accés a la informació completa i precisa sobre salut sexual i reproductiva.

- * **Protecció i Drets de les Menors.** La Llei SSiR i de IVE estableix mesures específiques per a la protecció dels drets de les menors. Es permet que les menors de 16 i 17 anys puguin avortar sense necessitat de consentiment parental.
- * **Regulació de l'Objecció de Consciència.** Aquesta nova llei també estableix per primer cop la regulació de l'objecció de consciència que deixa molt clar que no pot ser de cap manera institucional i només pot ser individual. Per tant, els serveis s'han de planificar per garantir l'accés a l'avorta-

ment malgrat hi hagi professionals objectors de consciència.

Aquesta va ser una fita clau que va tenir un gran impuls des del moviment feminista i de professionals sanitàries activistes de Catalunya. L'Associació hi va tenir un paper rellevant en les ponències i la creació de la nova llei liderat per la Isabel Iserte que va presentar al Congrés de Diputats la proposta de llei que s'havia treballat des d'aquí. Es van generar grups i comissions arreu del territori per sensibilitzar sobre aquest tema i un grup de pressió d'activisme dins la professió ginecològica i de llevadora, que va jugar un paper clau en l'aprovació i implementació de la llei. Tal com recorda l'Eva Vela en el grup focal de Barcelona: "Jo recordo, perquè vaig estar en aquest protocol al Departament de Salut, i recordo molt la voluntat que hi havia sobretot de

Hi ha una institució que ha de ser garant d'aquests drets i nosaltres som observadores i hem de fer aquest paper”

lluitar perquè les dones poguessin triar, és a dir, que no fos el farmacològic una obligació perquè a més sortia més econòmic i era més pràctic”.²

Quan finalment es va posar en marxa la implantació de l'avortament dins del sistema públic, l'emoció era palpable entre les persones que havien lluitat per aquest dret: “Hi havia una gran emoció per pensar “estem fent avortaments a l'ASSIR” i vam tenir molta il·lusió aquell moment quan es va posar en marxa la implantació de l'avortament el 2010”³. Això va representar un gran avenç per a moltes dones, que per fi podien accedir a serveis d'interrupció voluntària de l'embaràs sense tantes traves legals i, sobretot, de forma gratuïta. No obstant això, com subratlla Yolanda Bardina, és essencial continuar reivindicant i fer un seguiment dels drets garantits: “Quan està garantit, des de quines condicions ho està? Si és efectiu? Si totes tenen accés? Fer un seguiment. És a dir, hi ha una institució que ha de ser garant d'aquests drets i nosaltres som observadores i hem de fer aquest paper”⁴. Aquesta mirada crítica ens recorda que la garantia de drets com

l'avortament no depèn únicament de la seva implementació formal, sinó també d'un seguiment constant per assegurar que es garanteixen amb condicions d'accessibilitat i eficiència per a totes les dones.

En aquest context, el 2011 el Partit Popular va guanyar les eleccions generals amb majoria absoluta. El nou ministre de justícia, Alberto Ruiz Gallardón, va impulsar una reforma de la llei de l'avortament que representava un retrocés radical respecte a la Llei de Salut Sexual i Reproductiva i de la Interrupció Voluntària de l'Embaràs acabada d'aprovar. Aquesta reforma, coneguda com la “**Contrareforma de la Llei Orgànica de Protecció dels Drets del Concebut i de la Dona Embarassada**”, eliminava el sistema de terminis que permetia l'avortament lliure durant les primeres 14 setmanes, i restringia severament els casos en què es podria accedir a la interrupció de l'embaràs. Això suposava un retrocés a un model restrictiu molt més pena-

2 Intervenció de l'Eva Vela al grup focal sobre la genealogia feminista dels drets sexuals i reproductius a Barcelona (Ca la Dona)

3 Intervenció del grup focal sobre la genealogia feminista dels drets sexuals i reproductius a Barcelona

4 Intervenció de Yolanda Bardina al grup focal sobre genealogia feminista a Ponent

El obispo de Alcalá compara el 'Tren de la Libertad' con los trenes de Auschwitz

El obispo de Alcalá de Henar, es Juan Antonio Reig Plà, ha comparado el Tren de la Libertad, que en febrero se manifestó por las calles de Madrid contra la...

litzador que el de dècades passades, limitant dràsticament el dret de les dones a decidir sobre el seu propi cos.

Aquesta amenaça als drets reproductius, va reactivar

amb força el moviment feminista organitzat al territori català, veient en aquesta amenaça una regressió no només als drets reproductius, sinó també a les conquestes històriques de les dones en matèria d'igualtat i autonomia. D'aquesta manera, es van organitzar accions, mobilitzacions i campanyes territorials específiques i també es van unir esforços amb altres organitzacions feministes de tot l'Estat per lluitar contra aquesta reforma.

A Catalunya, la Campanya pel Dret a l'Avortament va impulsar múltiples accions reivindicatives que van anar creixent arreu del territori liderant aquesta resistència i contribuint a totes les iniciatives que es realitzaven a nivell estatal, a

més de les pròpies a Catalunya. Moltes entitats, grups de dones i feministes van encapçalar i es van unir a les accions a través de la plataforma "**Nosaltres decidim**", i es va organitzar el "**Tren de la Llibertat**"⁵ a l'àmbit territorial català que va contribuir a l'acció unitària a Madrid. Aquesta acció, que va tenir lloc l'1 de febrer de 2014, i va portar activistes de tota Catalunya fins a Madrid per unir-se a una gran manifestació unitària contra la reforma de Gallardón.

El "Tren de la Llibertat" es va convertir en una mobilització simbòlica i històrica del feminisme estatal, representant l'esperit de resistència i solidaritat entre dones de diferents territoris i sectors. Paral·lelament, centenars d'accions locals van tenir lloc a ciutats i pobles d'arreu de Catalunya, amb la participació de grups de dones, col·lectius feministes, professionals de la salut i altres moviments socials. La coordinació i l'empenta d'aquestes mobilitzacions van crear una onada de pressió social imparable.

Gràcies a aquesta resistència incansable, la contrareforma no va tirar endavant, i el setembre

5 Iniciativa de les feministes asturianes que va aconseguir mobilitzar als col·lectius d'arreu de l'estat en una mobilització unitària contra el projecte de llei que proposava Gallardón.

Mercè
Ciutat

Els nostres drets no es donen mai per adquirits i haurem d'estar alerta (...) la nostra lluita, la nostra revolució és la més dura de totes, és de picar pedra"

guits, solen estar en un perill constant.

Aquests anys, també, estan caracteritzats per uns canvis significatius en el dret a la salut de les persones trans i la formulació d'una llei LGTBI.

Per una banda, **Rosa Almirall** -ginecòloga- i l'**Eva Vela** -llevadora- conjuntament amb la **Plataforma Transforma la Salut i altres entitats trans-feministes** s'encarreguen de donar visibilitat a la importància de garantir un sistema de salut públic català que integri el dret a la salut de les persones trans fugint d'una mirada patologista i estigmatitzant. El resultat d'aquest esforç va ser la **creació del servei Trànsit* l'any 2012** a Barcelona, un servei que en els seus inicis va funcionar de manera alegal, fins que el 2017 va ser reconegut com la porta d'entrada de les persones trans al sistema sanitari públic català.

Segons l'Eva Vela, el servei Trànsit* va néixer

Foto: Línia Sants

de 2014, Gallardón va dimitir del seu càrrec com a ministre de Justícia. Això va suposar una gran victòria pel moviment feminista, que va aconseguir frenar una de les majors amenaces als drets sexuals i reproductius de les últimes dècades. Aquest episodi és un exemple contundent de com la lluita feminista organitzada pot derrotar intents de regressió en matèries tan fonamentals com la llei de l'avortament i la protecció dels drets de les dones. Però, com adverteix Mercè Ciutat: *"els nostres drets no es donen mai per adquirits i haurem d'estar alerta(...) la nostra lluita, la nostra revolució és la més dura de totes, és de picar pedra"* ⁶. Aquest recordatori ens alerta que els drets de les dones, tot i els avenços aconse-

6 Intervenció de la Mercè Ciutat al grup focal sobre genealogia feminista a Ponent

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

de l'activisme trans, que va trobar en les institucions un grup de professionals sanitàries activistes capaces de donar resposta a les seves demandes: *“es va presentar a les jornades contra la despatologització, l'any 2012. És important tenir clar que Trànsit* va néixer gràcies a l'activisme de persones trans que van fer la demanda, però clar... s'ha de tenir activisme des de les institucions perquè si no això no tira endavant.”*⁷

Inicialment centralitzat a Barcelona, el servei Trànsit va començar el seu desplegament per tot Catalunya l'any 2017, amb l'objectiu de millorar l'accessibilitat a l'atenció sanitària per a persones trans en zones com el Camp de Tarragona, Ponent i les Comarques de Girona.

L'equip professional és interdisciplinari, comptant amb treballadores socials, psicòlogues, llevadores i ginecòlogues. Aquest model integral no només ofereix una atenció sanitària per les persones trans, també fomenta l'acompanyament i la socialització. Ha estat un servei clau a Catalunya perquè, tal com expressa Rosa Almirall, es

genera: *“una relación de experto a experto, ellos son expertos en su identidad y nosotras seríamos expertas en acompañarles en estos procesos y en asentarles estrategias para que sus caminos sean un poco más fáciles”*⁸. Així, es trenca amb la visió estigmatitzant i patologitzadora del sistema sanitari, situant la persona trans al centre del procés i dotant-la de llibertat per prendre les seves pròpies decisions.

L'any **2014, Catalunya va aprovar la Llei 11/2014**⁹ **per garantir els drets de les persones LGBTI i combatre l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia**. Aquesta llei va suposar un avanç important en la protecció dels drets del col·lectiu LGBTI a nivell nacional, i va marcar un abans i un després en la lluita per la igualtat i el respecte a la diversitat sexual i de gènere. La llei no només es va centrar en la protecció legal, sinó que també va posar un èmfasi especial en la visibilitat del col·lectiu com a eina per trencar prejudicis i estereotips. Això va incloure iniciatives com la inclusió de la diversitat sexual i de gènere en el currículum escolar i la formació de professionals en

7 Intervenció de l'Eva Vela al grup Focal sobre genealogia feminista celebrat a Ca la Dona (Barcelona)

8 Intervenció de Rosa Almirall a: *Servicio de Salud Público para personas trans*. RTVE play

9 Llei 11/2014 per a garantir els drets de les persones LGBTI i erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia

Hi va haver tota aquesta lluita posterior nostra tant pel tema de la reproducció assistida com pel tema del model trans, perquè la llei no ho acabava de recollir bé; era molt breu, però tota la part garantista de la llei està molt pensada."

aquests temes, així com la promoció d'una representació positiva als mitjans de comunicació i la visibilitat en l'àmbit laboral.

A més, la llei va buscar fomentar la participació activa del col·lectiu LGBTI en la presa de decisions polítiques, assegurant una protecció legal i institucional per a les persones d'aquest col·lectiu. Tot i els avenços, la seva implementació no va ser exempta de crítiques i demandes de millora. Com assenyala l'activista Elena Longares, *"la llei 11/2014 va costar moltíssim; van ser molts anys i es va quedar en un calaix. Després es va recuperar, però ja se'ns va quedar curta perquè va estar molt retallada i de fet hi va haver tota aquesta lluita posterior nostra tant pel tema de la reproducció assistida com pel tema del model trans, perquè la llei no ho acabava de recollir bé; era molt breu, però tota la part garantista de la llei està molt pensada."*¹⁰

Un dels aspectes que es va posar de manifest durant els anys posteriors a l'aprovació de la llei va ser el tema de l'accés a la reproducció assistida. Fins al 2011, un protocol restrictiu limitava aquest servei només a parelles heterosexuales, ex-

cloent tant les dones solteres com les parelles de lesbianes. Amb l'aprovació de la Llei 11/2014, es va començar a donar visibilitat a la necessitat de canviar aquesta situació, i l'any 2015, el Departament de Salut de la Generalitat va introduir un **nou protocol que garantia l'accés a la reproducció assistida a totes les dones, independentment de la seva orientació sexual o estat civil**. Aquesta reforma va representar un canvi significatiu en la normativa, gràcies a la pressió constant del moviment LGBTIQ+ i les campanyes feministes.

Aquesta reforma va ser possible gràcies a la mobilització del moviment LGTBQ+ arreu de Catalunya, que va suposar un exemple clar de com la lluita per la igualtat i la inclusió és un esforç

10 Intervenció de l'Elena Longares al grup focal sobre la genealogia feminista en l'àmbit dels drets sexuals i reproductius celebrat a Ca la Dona (Barcelona)

CATALUNYA I SOCIACIÓ

Manifestació pels drets de les
persones LGTBIQ+

Foto: Aiden Craver a Unsplash

col·lectiu que abasta tot el territori. Els avenços en drets i polítiques LGBTI s'han implementat progressivament en diferents comarques, reflectint la importància de garantir l'equitat en l'accés a serveis i drets en tots els àmbits de la societat catalana.

L'any 2016, l'Associació de Planificació Familiar de Catalunya i Balears va dur a terme un canvi significatiu, tant a nivell intern com extern: va canviar el nom a **L'Associació de Drets Sexuals i Reproductius**. Aquesta modificació de nom va ser una resposta estratègica per simbolitzar l'ampliació del compromís en la defensa dels Drets Sexuals i Reproductius al territori català, reflectint la implicació en la defensa per la sobirania corporal i l'autonomia de les persones, especialment de les dones i els col·lectius dissidents, en les decisions relacionades amb la seva salut sexual i reproductiva.

A més, **al 2018, L'Associació va crear l'Observatori de Drets Sexuals i Reproductius**, un espai dedicat a la denúncia de vulneracions d'aquests drets a tota Catalunya. Aquest observatori no només esdevé un punt clau de visibilització de les realitats socials en matèria de drets sexuals i reproductius, sinó que també busca influir i transformar les polítiques públiques i els serveis per garantir els DSiR. A través de l'observatori, es poden identificar les necessitats del territori i pressionar les institucions per desenvolupar serveis i polítiques més inclusives.

En el context marcat per l'augment de la sensibilització social i la necessitat de combatre l'epidèmia del VIH-SIDA, que portava operant des dels finals dels 80, durant aquests anys s'aprova el **Pla d'Acció enfront del VIH/sida 2010-2013 per la Comissió Interdepartamental del Sida de Catalunya (CISC)**.

El pla d'acció aprovat es va centrar en diverses línies d'intervenció, incloent la prevenció del VIH/sida, l'atenció i el suport a les persones afectades, així com la promoció de la salut i la reduc-

CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

ció de l'estigmatització. Entre les seves mesures destacades es trobaven la difusió de campanyes informatives, l'ampliació de l'accés a proves diagnòstiques i tractaments, i la formació del personal sanitari per millorar l'atenció a les persones amb VIH. A més, es va buscar promoure l'educació sexual en diferents àmbits, tant en escoles com en comunitats, per fomentar una actitud més responsable i informada envers la sexualitat.

L'aprovació d'aquest pla d'acció va ser un pas significatiu per als drets sexuals i reproductius, ja que va reconèixer el dret a la salut i a l'atenció mèdica de qualitat per a les persones afectades pel VIH/sida. Així mateix, va contribuir a eliminar estigmes i prejudicis associats al virus, promovent una societat més inclusiva i respectuosa amb la diversitat.

Una altra fita rellevant en el marc dels drets sexuals i reproductius (DSiR) va ser el compromís del Departament d'Educació de la Generalitat, que, **per primera vegada, va incorporar l'educació sexual a les escoles a través del programa**

Coeduca't, l'any 2019. Aquesta iniciativa es va fer possible gràcies a la pressió exercida pel moviment feminista i al treball en xarxa de diverses entitats i grups de Catalunya que durant dècades havien estat defensant la necessitat d'aquesta educació. **L'associació dels drets sexuals i reproductius va ser la responsable d'elaborar els continguts** que s'incorporarien a tota l'etapa d'educació obligatòria.

El programa *Coeduca't* pretenia integrar l'educació sexual a les escoles de Catalunya amb l'objectiu de promoure una formació integral en temes relacionats amb la sexualitat i les relacions personals. D'aquesta manera, la proposta abordava la sexualitat incloent dimensions emocionals, socials i ètiques, fomentant una visió crítica i respectuosa envers la diversitat. També, incloïa la formació pel professorat, materials didàctics adaptats a diferents etapes educatives i estratègies per crear un ambient escolar més inclusiu, igualitari, divers i respectuós. Així, s'aspira a que l'alumnat desenvolupi una actitud positiva envers la seva sexualitat, així com habilitats per a la presa

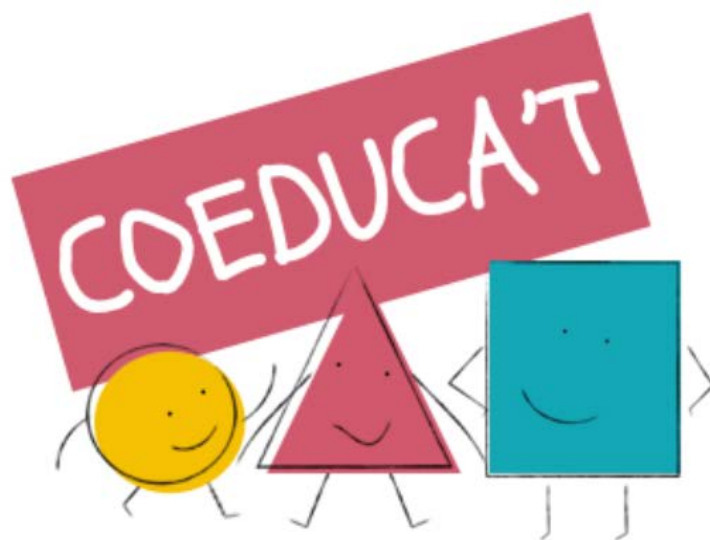
CATALUNYA I L'ASSOCIACIÓ

de decisions informades, el respecte i la comunicació efectiva en les seves relacions.

A més, el programa té com a prioritat prevenir situacions de violència de gènere i d'assetjament sexual, així com promoure la salut sexual i reproductiva entre les persones joves. En aquest

sentit, *Coeduca't* és un pas important cap a l'apoderament de l'alumnat, ajudant-los a comprendre els seus drets i responsabilitats en matèria de sexualitat, alhora que es combaten els mites i prejudicis que sovint envolten aquests temes.

En conclusió, la defensa pels drets sexuals i reproductius a Catalunya ha estat un procés ple de reptes i grans fites. L'activisme i autoorganització feminista en tots els àmbits i sectors ha aconseguit posar les necessitats de les dones i dels col·lectius dissidents al centre del debat social i polític. Tot i els avenços legislatius i institucionals, queden encara molts desafiaments, com les desigualtats territorials o l'estigma social associat encara a certs col·lectius, pràctiques i decisions, que només podran ser superats amb el compromís del moviment feminista i la implicació activa de les institucions. La lluita per la sobirania corporal i l'autonomia en les decisions sexuals i reproductives continua amb l'objectiu de garantir que aquests drets siguin reals, efectius i accessibles per a tothom.

ELABORAT PER L'ASSOCIACIÓ DE DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS EN EL MARC DEL PROJECTE
GENEALOGIA FEMINISTA DELS DRETS SEXUALS I REPRODUCTIUS.

Recerca i elaboració **Laia Moreno Fernández** / Gràfica i il·lustracions **Mercè M. Tarrés** / Coordinació **Sílvia Aldavert**

L'Associació

✉ contacte@lassociacio.org

☎ 933 055 322

🌐 <https://lassociacio.org/>

📱 @lassociacio 📺 @lassociaciotsr

AMB EL SUPORT DE

